

Obraza uczuć religijnych: zmiana przepisów
Autor tekstu: **Andrzej Dominiczak i Jerzy Kolarzowski**

Warszawa, 30 listopada, 2003 r.

Towarzystwo

01-876

ul. Broniewskiego

tel: 663

e-mail: humanizm@free.ngo.pl

Humanistyczne

Warszawa,

99

72

83,

m.147,

Propozycja zmian przepisów dotyczących przestępstw przeciwko wolności sumienia i wyznania

Kodeks Karny – Rozdział XXIV

Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania

Przepisy w dotychczasowym brzmieniu:

Art. 194. *Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

Art. 195. § 1. *Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

§ 2. *Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym.*

Art. 196. *Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

Proponowane zmiany (wytluszczone):

Art. 194. § 1. *Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności **do 1 roku.***

§ 2. Jeżeli sprawcą czynu określonego w § 1 jest funkcjonariusz publiczny lub inna osoba działająca w imieniu organu władzy, sprawca podlega karze do lat 2.

Art. 195. § 1. *Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności **do 1 roku.***

§ 2. *Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym.*

§ 3. Jeżeli sprawcą czynów określonych w § 1 i 2 jest funkcjonariusz publiczny lub inna osoba działająca w imieniu organu władzy, sprawca podlega karze do lat 2.

Art. 196. *Kto złośliwie obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie miejsce przeznaczone do wykonywania obrzędów religijnych lub znajdujący się w tym miejscu przedmiot czci religijnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności **do 6 miesięcy.***

UZASADNIENIE

Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania zawiera rozdział XIV Kodeksu Karnego. Przepisy te stoją na straży porządku publicznego w związku z prawem obywateli do swobodnego wyrażania kultu religijnego. Zastanawiając się nad nowelizacją Kodeksu Karnego w Polsce w pierwszych latach XXI stulecia trzeba zadać sobie pytanie, jakie konkretne dobra społeczne ma chronić prawo karne.

Takim dobrem jest niewątpliwie porządek społeczny, spokój obywateli i ich bezpieczeństwo. Stąd też religia jako wartość samoistna, jeżeli dla kogoś taką wartość stanowi, nie jest dobrem, którego ochrona potrzebuje przepisów kodeksu karnego. Gdyby tak było, to

np. zmiana wyznawanej religii byłaby przestępstwem samoistnym, tak jak miało to miejsce jeszcze w XIX stuleciu w Rosji i w Portugalii.

Od pięciu wieków na problematykę znajdującą się na styku prawa karnego i życia religijnego zaczęto patrzeć z dwóch punktów widzenia. Zgodnie z pierwszym z tych punktów widzenia religia stanowi wartość podmiotową jak np. cześć, dobre imię, itp. i jako taka winna znaleźć ochronę w sferze prywatnej i podlegać ochronie na drodze skargi prywatno-karnej.

Drugi punkt widzenia bierze za punkt wyjścia ochronę sfery publicznej w państwie, a że religia przejawia się w tej sferze, państwo winno chronić porządek związany z publicznie wyrażanym kultem. Stąd też w historii prawa karnego mamy dwa podejścia do tych zagadnień.

Pierwszy nurt ewolucji przestępstw związanych z życiem religijnym narodził się już w Odrodzeniu. Gdy obok religii uznanej za państwową, pojawiają się inne wyznania, powstaje przekonanie, że każda religia ma w sobie wartość moralną czy też społeczną. W tej sytuacji przedmiotem ochrony państwowo-karnej nie mogło być wyłącznie jedno uprzywilejowane wyznanie. Pogląd ten rozwijany był w epoce Oświecenia, znajdując swój wyraz w ustawodawstwie karnym przy klasyfikowaniu przestępstw. Zasadniczy przełom w koncepcji przestępstw przeciw religii wprowadziła rewolucja francuska w dążeniu zapewnienia obywatelom praw podmiotowych m. in. w dziedzinie swobód i dowolności w wyznawaniu kultu.

Drugi nurt ewolucji przestępstw związanych z życiem religijnym nie polegał na przywiązywaniu wagi do podmiotowego prawa obywatela w dziedzinie wolności sumienia i wyznania, ale na klasyfikowaniu przestępstw religijnych jako czynów zakłócających porządek publiczny. Chodziło tu o charakterystyczne dla czasów Oświecenia odebranie tym przestępstwom cech zbrodni obrazy majestatu boskiego i ujmowanie ich w kategoriach wykroczeń. Było to szczególnie wyraźne w Kodeksie Karnym Józefa II [1]. Sekularyzacja przestępstw przeciw religii wyrażała się w zmniejszeniu się ich liczby, w syntetyzowaniu poszczególnych przestępstw religijnych w jedno lub przesuwaniu ich do działów przestępstw porządkowych, a czasami nawet na nieuznawaniu w ogóle danego czynu za karalny. Na początku XX wieku zmiana wyznania w krajach cywilizowanych przestała być czynem karalnym, a głoszenie treści religijnych nie uznawanych przez władze państwowe było karalne jedynie w Portugalii, Rosji i Austrii. Powszechnie natomiast karane jest po dziś dzień zmuszanie do zajęcia określonej postawy religijnej, czy też zakłócanie porządku i spokoju podczas nabożeństw. Jednocześnie przestały być karalne czyny związane dawniej z przepisami wewnętrznymi instytucji kościelnych: odprawianie nabożeństw przez osobę nieuprawnioną (karana najwyżej może być korzyść z oszustwa), nieprzestrzeganie świąt, obrządków, postów, przypisywanie sobie nadzwyczajnych poleceń z nieba, kłamliwe przepowiednie itp.

Stojąc na gruncie ochrony porządku prawnego w państwie i zgodnie z kulturową tendencją do depenalizacji sfery styku prawa karnego i życia religijnego Towarzystwo Humanistyczne proponuje generalnie zmniejszenie kar we wszystkich przestępstwach przeciwko wolności sumienia i wyznania. Stąd też w artykułach 194 i 195 "Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość[...]" oraz ". Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej[...]"- proponowana zmiana górnego zagrożenia karą zostaje zmniejszona z 2 lat do 1 roku pozbawienia wolności.

Natomiast dotychczasowe zagrożenie karą pozbawienia wolności do 2 lat proponujemy wprowadzić dla tych sytuacji, gdy sprawcą czynów określonych 194 i 195 jest funkcjonariusz państwowy. Stąd też do tych dwóch artykułów należy dodać paragrafy oznaczone jako '§ 2', w brzmieniu: "Jeżeli sprawcą czynu określonego w § 1 jest funkcjonariusz publiczny lub inna osoba działająca w imieniu organu władzy, sprawca podlega karze do lat 2".

Najważniejsza zmiana obejmuje artykuł 196, który w dotychczasowym Kodeksie Karnym ma brzmienie mało precyzyjne pozwalając na interpretację rozszerzającą. Stąd też proponowana zmiana dąży do uszczegółowienia brzmienia przepisu art. 196 a co za tym idzie wprowadzenia następującego szyku wyrazów: "Kto złośliwie obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie miejsce przeznaczone do wykonywania obrzędów religijnych lub znajdujący się w tym miejscu przedmiot czci religijnej,[...]" Chodzi zatem o sytuację, w której sprawca działa 1) z premedytacją, 2) obrażany przedmiot kultu religijnego musi znajdować się w miejscu tegoż kultu. Rozumiemy, że ten drugi zapis może budzić kontrowersję. Ale proszę wyobrazić sobie pracę naukową z historii sztuki, której autor badając dorobek, któregoś z renesansowych malarzy ukaże, że do portretu Matki Boskiej z dzieciątkiem pozowała jedna i ta sama kobieta, którą jak to było w zwyczaju tamtej epoki, raz była ukazana

jako madonna, a na innym obrazie jako nadworna metresa. Taka praca w świetle istniejących dotychczas zapisów artykułu 196 wyczerpywała by znamiona przestępstwa z art. 196 obecnego Kodeksu Karnego.

Jednocześnie zgodnie z ogólną tendencją depenalizacji proponujemy, by tego typu czyn był zagrożony karą, której górna granica nie przekraczała by 6 miesięcy pozbawienia wolności. Zestawione razem dyspozycje przepisów art. 195 — złośliwe przeszkadzanie publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej oraz art. 96 (w nowym brzmieniu) — złośliwe obrażanie uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie miejsce przeznaczone do wykonywania obrzędów religijnych lub znajdujący się w tym miejscu przedmiot czci religijnej, całkowicie wyczerpuje prawno-karną ochronę tej sfery życia obywateli.

Kodeksu Karnego nie można pozostawić w dotychczasowym brzmieniu zwłaszcza art. 196. Każdy przepis prawa (tak cywilnego gospodarczego jak i karnego), który odnosi się do konkretnej aktywności człowieka winien uwzględniać istniejące pryncypia praw człowieka. W zakresie prawa karnego materialnego będą to fundamentalne zasady: domniemanie niewinności i zakaz analogii.

W momencie, gdy zaistnieje czynność, która rzekomo czy naprawdę obraża czyjeś uczucia a dyspozycja przepisu nie określa takich dystynkcji jak miejsce i moment czynu, mamy do czynienia ze sferą uczuć strony uważającej się za pokrzywdzoną obrazą natomiast dyskusja o stopniu winy w tym o zasadzie domniemanie niewinności staje się bezprzedmiotowa.

Skazanie przez niezawisły sąd III RP p. Doroty Nieznalskiej może prowadzić do pogwałcenia kolejnej fundamentalnej zasady prawa karnego materialnego, jakim jest zakaz analogii. Bowiem każde następne oskarżenie działalności artystycznej, która naruszy czyjeś uczucia religijne, siłą rzeczy może być i zapewne będzie porównywane przez składy orzekające z casusem gdańskiej artystki.

Generalnie można sobie wyobrazić sytuację, że każde przedsięwzięcie artystyczne, które w czymś mniemaniu będzie naruszać zasady dobrego smaku i uwłaczać powszechnie przyjętym gustom, może w państwie integrystycznym być poczytywane za obrazę uczuć religijnych. (Praktyka taka miała miejsce we Francji okresu II Cesarstwa i początków III Republiki, gdy walczono z dziełami tej rangi jak *Kwiaty zła* Ch. Bodlaire'a, *Pani Bovary* G. Flauberta, czy nowelistyką Guy de Moupassanta).

Gdy prawo karne w jakimś państwie zaczyna się posługiwać normami, które urągają zasadzie domniemanie niewinności (na gruncie istniejących przepisów nie da się jej utrzymać ani udowodnić) oraz zasadzie zakazującej analogii, wówczas następuje erozja wielu innych zasad stojących na straży demokracji i społeczeństwa obywatelskiego.

Zobacz także te strony:

[Uczucia religijne: ochrona czy cenzura?](#)

[Ochrona wolności sumienia i wyznania](#)

[Obraza uczuć religijnych](#)

Przypisy:

[1] S. Salmonowicz, *Prawo karne oświeconego absolutyzmu*, Toruń 1966, s. 98-99.

Andrzej Dominiczak

Prezes Federacji Polskich Stowarzyszeń Humanistycznych i Towarzystwa Humanistycznego; publicysta, tłumacz, wydawca.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

Jerzy Kolarzowski

Doktor, adiunkt w Instytucie Historyczno-Prawnym Uniwersytetu

Warszawskiego (Wydział Prawa i Administracji). Współzałożyciel i rzecznik prasowy PPS (1987 - luty 1988), zwolniony z pracy w IPI PAN (styczeń 1987), współredagował Biuletyn Informacyjny Ruchu Wolność i Pokój (1986-1987), sygnatariusz platformy Wolność i Pokój (1985), przekazywał i organizował przesyłanie m.in. do Poznania, Krakowa, Gdańska, Lublina i Puław wielu wydawnictw podziemnych. Posiada certyfikat „pokrzywdzonego” wystawiony przez IPN w 2003 r. Master of Art of NLP. Pisze rozprawę habilitacyjną "U podstaw europejskiej filozofii praw człowieka. Narodziny jednostki w sferze publicznej i prywatnej w pismach Braci Polskich". Zainteresowania: historia instytucji życia publicznego i prywatnego, myśl etyczna i religijna Europy (zwłaszcza okresu reformacji). Bada nieoficjalne nurty i idee inspirujące kulturę europejską. Hobby: muzyka poważna, fotografia krajobrazowa. Autor książki [Filozofowie i mistycy](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 12-01-2004 Ostatnia zmiana: 22-07-2005)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3187) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3187>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane

w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora.

Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl